

BÉCS CSAK EGY UGRÁS² Wagner Ringje 1 órában?

Wagner Nibelung-gyűrűje, gyermekeknek – így hirdeti a bécsi Operaház ezt a hihetetlennek tűnő vállalkozást. A mesévé alakított, színes jelmezekkel, énekesekkel, prózabetétekkel, zenekarral színpadra állított Ring a ház kisszínpadának (Agrana Studiobühne) slágerelőadása, állandó teltházzal megy, a székeken gyakran a szülők ölében ülő gyerekek mozdulatlanul, megbabonázva figyelik a történéseket.

Kinderring

Fasolt a bécsi Agrana Studiobühne Wagner-előadásán.
© Wiener Staatsoper / Michael Pöhn

Hogy mi a titka? Közhelyszerűen egyszerű rendezői fogás: a gyerekek „benn ülnek” a mesében. Az első jelenetben egyszerű természeti díszletek előtt az üres színpadon csak Wotan földbe szúrt kardja látható, opálos-zöldes ragyogásban. A narrátor (egy erdei madárka képében) mesél a varázskardról, majd arra kéri a gyerekeket, hogy segítsenek neki vigyázni rá, és ha valaki a kardhoz közelítene, teli torokból kiáltsanak rá, hogy ’Alarm!’ Ezt el is próbálják egyszer-kétszer. Így a kis nézők feszülten figyelik a színpadon megjelenők minden mozdulatát, és amikor Fasolt (vicces fej, színes jelmez, sokméteres sárkányfarok) a kardhoz lopakodik, egy emberként kiáltanak fel: ’Alarm...!’ Ennyi, koncentráció, figyelem garantálva...

¹ A szerző zongoratanár, zenetörténész, zenei író, szerkesztő.

² Első megjelenés: Gramofon, 2018. június

A bécsi Operaház nagy gondot fordít a közönség-utánpótlás nevelésére, a lehető legkorábban, a legfiatalabbakkal kezdve, a változatosság (opera, hangverseny és balett) és az elérhető legmagasabb minőség jegyében. Az említett *Gyermekring* (szerzője Hirofumi Misawa) mellett színpadra állítottak még pár örökzöldet. Először is a *Varázsfuvolát*, a kicsik befogadóképességéhez igazítva, lerövidítve, a *Péter és a farkast*, illetve az *Állatok farsangját*, ismert és a gyerekek által is kedvelt narrátor, a jolly-joker baritonista (Papageno!) Hans Peter Kammerer szöveges vezetésével, kreatív interaktív elemekkel. Alma Deutscher, a ma 13 éves csodagyerek komponista (és zongorista, és hegedűs) miatt igazi sajtó-bumm a Hamupipőke modern változataként színre kerülő *Cinderella*, amelyben nem a topánka gazdáját keresi a királyfi, hanem a Hamupipőke által komponált és a bálon hallott varázsdalt megszólaltatni képes hajadont... A nagy operákban fellépő gyermekkar önálló ifjúsági produkciókkal is jelentkezik, ilyen lesz a hamarosan színre kerülő *Arab hercegnő*, Juan Chrisóstomo de Arriaga (1806–1826) műve, amelyet az Operschule kis énekesei a Superar néven elhíresült amatőr ifjúsági zenekarral (az El Sistemához hasonló osztrák/európai projekt) adnak elő. Az opera Balettakadémiájának fiatal táncosai táblás házas táncbemutatókkal és önálló táncjátékokkal (júniusban például *A varázslóinas és barátai* cíművel) is jelentkeznek.

Kinderring

Fasolt a bécsi Agrana Studiobühne Wagner-előadásán.

© Wiener Staatsoper / Michael Pöhn

A gyermekprodukciók másik überelhetetlen kedvence a Varázsfuvola egyórás változata, amely Seiji Ozawa ötlete alapján nem kevesebbet tűz ki céljául, mint hogy Mozart halhatatlan dallamai mellett az operaházzal és a zenekar hangszereivel is megismertesse a kis nézőket. Lelkesítően professzionális,

élvezetes és hatékony módon. A zenekar bevonulása, élén a nagydobot kezelő dirigenssel (eredetileg a filigrán Ozawa a nyakába akasztott hatalmas dob vicces látványával) külön attrakció. Ezt az előadást kivételesen a nagy Operaházban adják elő, évente csupán két alkalommal, általában februárban az operabál utáni napon, amikor a széksorok még nem kerültek vissza a helyükre, és a nézőtér a színpaddal együtt egyetlen egybefüggő, egy szintben álló üres teret alkot. E tér közepén kap helyet a zenekar, és a földön ülő gyerekek között, felfestett ösvényeken zajlik a fél-szenírozott előadás. Évente kb. 3500 gyerek vesz részt az előadáson Ausztria számos tartományából érkezve, akiket Papageno, mint az előadás narrátora és főszereplője (a mindig kirobbanó formában levő Hans Peter Kammerer legendás alakítása) köszönt; a gyerekek az együttest körbevéve a földön és persze az emeleti páholyok széksoraiban ülnek. A cselekmény előtt és közben lazításként a karmester veszi át szót, beszél az operaházról, bemutat pár lélegzetállítóan hatásos színpadi fény-effektust, majd a zenekar hangszerei mutatkoznak be egy pár jellegzetes hangszerszólóval. (A Bécsi Filharmonikusok produkciója, érdemes megnézni akár a youtube-ra feltöltött pár perces részletet is: <https://www.youtube.com/watch?v=tvHIHBHN6sk>.)

Az ifjúsági előadások fő helyszíne az Agrana Studiobühne egy kb. 150 fős terem, nem túl nagy színpaddal, az Operaházhoz közeli Wallfischgassében. A zenekar a közönség háta mögött, az utolsó széksorhoz tapadva, kisebb emelvényen foglal helyet, így a zenekari kíséret hátulról hallatszik, míg a cselekmény (az énekesekkel együtt) elöl látható-hallható – a hangok özöne valósággal körbeöleli a kis nézőket. Minden nagyon közel van tehát: a színpad alig 1 méterre az első széksortól, a zenekar hangszerei szintén közvetlen (elérhető) közelségben szólalnak meg, és az előadás után mindig van arra igény, hogy közelebből megszemléljék, megtapogassák, kipróbálják őket a gyerekek. (Az ütősök, fúvósok különösen „menők”.) Persze az előny egyben hátrány is: kicsi a hely, a zenét szolgáltató zenekar (az Operaház ún. színpadi zenekara) teljes létszámában is mindössze 40 muzsikusból áll (a produkciókban egyszerre általában 20-25-en játszanak), ami például a Walkürök lovaglása hangzását valamelyest „fékezett habzásúvá” alakítja.

Az említett színpadi zenekar eléggé egyedülálló bécsi intézmény. 1854-ben alakult, mint a Kärntner-Theater önálló, saját karmesterrel rendelkező színpadi együttese, azóta sorozatos átszervezések miatt különböző fenntartók alatt, de jól körülhatárolt feladatkörrel működik. Elsődlegesen a Staatsoper és a Volksoper,

ritkábban a Theater an der Wien előadásain a színpadi és a színpad mögötti zenekari részek megszólaltatása a dolga. A gyermekopera projekteket 1999-től karolta fel az együttes, ezen kívül a zenészek rutinszerűen kapnak beosztást a nagyoperaházi zenekari munkára, valamint a Bécsi Filharmonikusok hangverseny-projektjeibe. Az 1980-as évektől kezdve a Wien Modern fesztiválon, a salzburgi Ünnepi Játékokon, a Bécsi Ünnepi Heteken számos modern és kortárs operaprodukció zenekaraként arattak sikert.

Toma László

*A színpadi zenekari játék elég komplex, hallatlanul izgalmas munkának tűnik – erről az együttes hat magyar tagjának egyikét, a brácsás **Toma Lászlót** kérdeztem.*

Mivel szólamonként csupán 1-2 ember játszik, gyakorlatilag kamarazenészi és szólista jellegű feladatokkal egyaránt szembesülünk. Ráadásul a színpadon jelmezben, sokszor mozgásban(!) és természetesen kotta nélkül kell játszani. A *Cacti* című előadásban például egy kvartett tagjaként az elsötétített színpadon, suhanó táncosokkal körülvéve kellett egy Haydn vonósnégyes-tételt lejátszanunk, persze kívülről. Esetleg egyszerre belépve... Nehéz volt, de egyben fantasztikus élményként emlékszem rá. Nem kevés drukkk volt bennem a próbaévemben, amikor a Marica grófnőt játszottuk a Volksoperben négyen (hegedű, brácsa, bőgő, klarinét) a színpadon, és míg a hegedűsnek „csupán” az egyébként is fülbemászó dallamot kellett kotta nélkül megtanulnia, nekem 8 oldalnyi nem túl fülbemászó kíséretet, kettősfogást. Sokszor a színpad mögött várakozva, „bevetésre várva” én is csak ámulok az operauzem komplexitásán.

Az Agrana kisszínpad méretei miatt a zenekar a közönség mögött foglal helyet. Hogyan működik ez a zenekarból hallgatva?

Tény, hogy a körülményekhez képest legjobb hangzást találtuk meg ezzel a felállással. Ideális persze a gyerekek szempontjából az lenne, ha az összes előadásunkat a patinás operaházban tarthatnánk. Továbbra is keressük a legjobb megoldást, minden szempontot figyelembe véve.

Keressük? A többes számból kiindulva azt feltételezem, hogy meghallgatják a muzikusok véleményét az ilyen kérdésekben.

Így is van, én magam is jelen voltam azon a hangpróbán, amikor kialakítottuk az Agrana kisszínpad struktúráját. És a repertoárról is sokat beszélgetünk a zenekari stáb-megbeszéléseken, bárki előállhat egyéni ötletekkel, de akár a folyósón is lehet erről beszélgetni személyesen Dominique Meyer igazgató úrral, aki nagyon kedves, nyitott, közvetlen ember. Úgy érzem, a színpadi zenekarban még óriási potenciál van, amit a következő években felszínre is fogunk hozni, erősítve ezzel az operában betöltött szerepünket. Több, még változatosabb ifjúsági projekt kellene. A gyerekek bevonását rendkívül fontosnak érzem: nemcsak a közönség utánpótlásáról van szó, hanem a komolyzenei élet utánpótlásáról is. Ha csak egyetlen olyan gyerek lesz, aki egy ilyen gyermek-előadás után úgy dönt, hogy komolyabban foglalkozik a zenével, már megérte. És ki tudja? Hátha éppen a mi előadásunk adja a szikrát az ifjoncnak, akiből 20 év múlva zenekari zenész, hangszeres szólista vagy világhírű operaénekes válik?

Te hogy kerültél Bécsbe? Bár fiatal vagy, azért úgy saccolom, tanulóéveid idején ez még nem volt egy hétköznapi, könnyen kivitelezhető döntés.

Hangszeres tanulmányaimat 7 évesen kezdtem meg a komáromi Állami Zeneiskolában Méry Anasztáziánál, majd Horváth Györgyinél. Mindkettőjüknek – mint ahogy későbbi tanárainknak is - nagyon hálás vagyok, mert általuk kerültem arra a vágányra, ami végül a bécsi operaházba vezetett. Egyáltalán... egy hajszálon, ill. Györgyi állhatatosságán múlt, hogy végül elmentem a győri felvételire.

Győrben 18 éves koromig Czeglényi Gábornál tanultam. Vállalkozó szellemű iskolatársaim példáját követve – egyikük, Somogyi Szilárd fuvolaművész ma már a Wiener Flötenwerkstatt hangszerésze – vettem a bátorságot, hogy egy külföldi, bécsi főiskolát célozzak meg, bár ez ösztöndíjak híján jelentős anyagi terhet rótt a családomra. Wolfgang Klos professzornál kezdtem, majd mivel feltett szándékom volt zenekari zenészként megtalálni a helyem, a nagydiplomám előtt egy igazi próbajáték-specialistához Prof. Hans-Peter Ochsenhoferhez sikerült váltanom.

Bécsi tanulóéveim alatt végigjártam a számárlétrát az ifjúsági zenekaroktól a profi zenekarokig: Junge Philharmonie Wientől a Gustav Mahler Ifjúsági Zenekaron át a Rádiózenekar (RSO) zenekari akadémiájáig. 2008 novemberétől vagyok az Operaház színpadi zenekarának tagja. Szerencsésnek mondhatom magam, mert a színpadon vagy a zenekari árokban a világ komolyzenei elitjéhez tartozó legkiválóbb karmesterekkel, világsztár operaénekesekkel dolgozhatok együtt. És ha ez nem lenne elég motiváló, rendszeresen meghívást kapok, tehát „játszanom kell”(!) a Filharmonikusokkal Bécsben, a Salzburgi Ünnepi Játékokon és koncertturnékon.

Klasszikus zene

Jazz

Népzene

Világzene